

Maria Strzałkowa

Stefania Ciesielska-Borkowska (23
czerwca 1889 - 3 lipca 1966)
[nekrolog]

Pamiętnik Literacki : czasopismo kwartalne poświęcone historii i krytyce
literatury polskiej 58/1, 327-329

1967

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

STEFANIA CIESIELSKA-BORKOWSKA

(23 czerwca 1889 — 3 lipca 1966)

Profesor Stefania Ciesielska-Borkowska była — wśród nielicznych polskich hispanistów — jedyną, która posiadała w zakresie tej dyscypliny stopień naukowy. Jej habilitacja w r. 1945 na podstawie ogłoszonej tuż przed ostatnią wojną rozprawy *Mistycyzm hiszpański na gruncie polskim* (Kraków 1939) była wynikiem nie tylko wielkiej i systematycznej pracy, lecz również — dynamicznego entuzjazmu właściwego tej osobowości. Tytuł rozprawy orientuje w obranym przez autorkę kierunku badań. Podobnie jak jej poprzednicy, profesorowie tworzonych pod koniec w. XIX polskich uniwersyteckich katedr romanistyki, podobnie jak jej współcześni, Stefania Ciesielska-Borkowska rozumiała, że naczelnym zadaniem neofilologa było u nas rozszerzać i wzbogacać wiedzę o literaturze własnej, zarówno przez ujawnianie paralelizmów lub zapożyczeń jak przez popularyzację mało znanego piśmiennictwa obcego. Jest faktem godnym uwagi, że znaczna część prac naukowych Ciesielskiej-Borkowskiej dotyczy właśnie tzw. pogranicza kulturalnego: penetracji utworów obcych, podróży zagranicznych, a wreszcie przekładów. Inne jej publikacje udostępniają polskiemu czytelnikowi dzieła wielkich pisarzy hiszpańskiego Złotego Wieku lub też pisarzy współczesnych.

Urodzona i wychowana we Lwowie, Julia Stefania Ciesielska ulegała bez wątpienia prądom nurtującym tamtejsze środowisko kulturalne: w czasie swych studiów uniwersyteckich w zakresie germanistyki i romanistyki była słuchaczką m. in. Edwarda Porębowicza, którego niezwykle uzdolnienia i bardzo nowatorska, jak na owe czasy, działalność naukowa silnie promieniowały na uczniów. Jednak fakt, że po doktoracie (1914) dłuższy okres poświęciła niemal wyłącznie pracom pedagogicznym i dydaktycznym, pozwala przypuszczać, że dopiero kontakty ze środowiskiem krakowskim, w którym osiedliła się na stałe w r. 1920 już jako dojrzały pracownik nauki, zwróciły jej szczególną uwagę na hispanistykę, ową „zaniedbaną dziedzinę humanistyki”, o której w spo-

sób tak niezwykle żywy i mobilizujący pisał w r. 1928 w „Przeglądzie Współczesnym” Stanisław Wędkiewicz.

W tych to latach podjęła i doprowadziła do pomyślnego końca trudną, całkowicie u nas nową rozprawę, która pozostanie wielkim wkładem do polskiej nauki. Książka o hiszpańskich pisarzach mistycznych Złotego Wieku i o przenikaniu ich utworów do Polski została opracowana z niezwykłą precyzją i opatrzona obszerną bibliografią przedmiotu. Jest ostrożna w głoszeniu uogólnień, bardzo cenna w zebranych materiale. Autorka analizuje w niej charakterystyczny dla późnego hiszpańskiego renesansu i baroku nurt, który przeniknął do Polski w stosunkowo szybkim tempie, a przyczynił się, jej zdaniem, do ukształtowania polskiej barokowej liryki religijnej. Nurt ten przedostał się do Polski na długo przed hiszpańską literaturą piękną i drogą od niej odmienną. Ogromna większość drukowanych w Polsce przekładów czy adaptacji mistyków hiszpańskich pochodzi „z drugiej ręki”, tj. opiera się na tekstach włoskich, łańskich, a nawet angielskich, gdyż z oryginału tłumaczono tylko małą część (na 52 pozycje — 8).

Rozprawa Ciesielskiej-Borkowskiej była i pozostanie pracą pionierską. Jak dotąd, nie dokonano w Polsce niczego podobnego w zakresie hispanistyki ani innych literatur romańskich. Trudno się zatem dziwić, że nie zostały tam uwzględnione niektóre aspekty, słusznie dziś brane pod uwagę, a dyktowane przez zainteresowania socjologiczne, jak zasięg czytelnictwa tych książek w ówczesnej Polsce lub określenie warstw społecznych, które znajdowały upodobanie w lekturze mistyków hiszpańskich. Wielką zasługą autorki jednak pozostaje zinwentaryzowanie i omówienie przekładów i adaptacji, podobnie jak w odniesieniu do polskich podróżników wędrujących na Półwysep Iberyjski czyni to inna praca, *Les Voyageurs de Pologne en Espagne et au Portugal au XVIe et XVIIe siècles* („Archivum Neophilologicum” 1934).

Już od początków pracy naukowej, tj. od rozprawy doktorskiej zestawiającej dwie wersje legendy o Percevalu — Wolframa von Eschenbach i Chrétiena de Troyes — interesowały profesor Ciesielską-Borkowską zagadnienia porównawcze. Zainteresowania te przejawiały się w częstych powrotach badaczki do zagadnienia przekładów literatury pięknej, najczęściej hiszpańskiej. Pisała o przekładach najnowszych („*Alkad z Zalamei*” w tłumaczeniu Ludwika Morstina, „Pamiętnik Teatralny” 1955) i dawniejszych (*Cervantesa „Don Quijote” w polskich przekładach*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego” nr 13, (1957), *Calderon w twórczości Słowackiego*. Warszawa 1959. Materiały Sesji Naukowej Roku Słowackiego). Zawdzięczamy jej także studium o hiszpańskim przekładzie *Księgi o wojnie* Frycza Modrzewskiego (Warszawa 1956).

Dla popularyzacji literatury hiszpańskiej duże znaczenie miały rozprawy, które poświęciła Ciesielska-Borkowska wielkiemu dramaturgowi Lope de Vega: *Lope de Vega — prawodawca i pierwszy teoretyk teatru nowożytnego* („Pamiętnik Literacki” XL: 1952; w maszynopisie pozostawiła monografię o tym pisarzu), a także poległemu w wojnie domowej poecie i dramaturgowi Federico Garcia Lorca, którego autorka szczególnie darzyła sentymentem (*Teatr Federika Garcia Lorki*. Wrocław 1962). W okresie międzywojennym i po wojnie uwaga Ciesielskiej-Borkowskiej objęła też pisarzy zwanych „pokoleniem 1898”, którzy znajdują się u źródeł nowoczesnego hiszpańskiego odrodzenia kulturalnego (studia nad Ramonem del Valle-Inclán i nad Unamunem („Przegląd Współczesny” 1936, 1937); wydanie *Trzech nowel przykładowych* Unamuna (Warszawa 1959)).

Próba przyswojenia polskiemu czytelnikowi wielkiej powieści Cervantesa był bardzo udany wybór fragmentów *Don Kichota*, ogłoszony przez Ciesielską-Borkowską w „Bibliotece Arcydzieł Poezji i Prozy” pod redakcją Stanisława Pigonia (Kraków 1947). Pozostaje jeszcze przypomnieć bogatą twórczość pedagogiczną i dydaktyczną: podręcznik hiszpańskiego (*Primeros elementos del español*), którego cztery wydania (Kraków 1954, 1958, 1961, 1962) rozeszły się w ciągu ośmiu lat, słownik francusko-polski opracowany wspólnie z Zygmuntem Matkowskim (Lwów 1928), metodykę języka francuskiego (*Język francuski*, Lwów 1930) — dziś zapewne przestarzałą wobec całkowicie zmienionych metod nauczania języków, a jednak nowym opracowaniem dotychczas nie zastąpioną. Liczne artykuły w czasopismach pedagogicznych informowały o rozwoju metod nauczania na Zachodzie lub polemizowały w obronie tzw. metody bezpośredniej w nauczaniu języka francuskiego, którą Ciesielska-Borkowska propagowała jako pedagog licealny, kierownik Ośrodka Dydaktyczno-Naukowego w Krakowie, wreszcie jako wykładowca metodyki na Studium Pedagogicznym, prowadzonym przy Uniwersytecie Jagiellońskim przez prof. Władysława Heinricha.

Kiedy autor odchodzi, pozostaje wśród żywych jego słowo drukowane. Godzi się jednak pamiętać też o słowie ulotnym, w druku nie utrwalonym, o licznych wykładach i prelekcjach, które Stefania Ciesielska-Borkowska miewała w Uniwersytecie Jagiellońskim, w krakowskim oddziale PAN, w Uniwersytecie Łódzkim, w Łódzkim Towarzystwie Naukowym, niestrudzenie służąc sprawie popularyzacji literatury i kultury iberyjskiej. Terenem tej entuzjastycznej służby był też krakowski oddział Towarzystwa Przyjaźni Polsko-Iberyjskiej pod przewodnictwem profesor Ciesielskiej-Borkowskiej. Własne umiłowanie kulturowanej przez siebie dziedziny wiedzy przekazała licznym swym uczniom.

Maria Strzałkowska